

نقش قاچاق کالا در تولید و باز تولید امنیت عمومی در مناطق مرزی ج.ا.ایران (مورد مطالعه استان کردستان)

مهدی جواهری^۱

چکیده

اقتصاد به عنوان یکی از مولفه‌ها و کارکردهای مهم از نظر امنیتی در یک کشور دارای اهمیت فراوانی می‌باشد. در این پژوهش سعی شده با طرح سوال اصلی "نقش قاچاق کالا در تولید و باز تولید امنیت عمومی در مناطق مرزی ج.ا.ایران" به بررسی نقش این پدیده در ایجاد ناامنی در سطح منطقه‌ای و متعاقب آن امنیت ملی پرداخته شود. در این خصوص با بهره‌گیری از جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای و میدانی پاسخ مناسبی به سوال تحقیق داده شده است. در قسمت میدانی با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته با پایایی مناسب ($r^2 = .87$) نسبت به جمع‌آوری اطلاعات از جامعه آماری اقدام نموده، در این راستا تعداد ۷۰ نفر از مدیران و کارشناسان اطلاعاتی و امنیتی فرماندهی انتظامی استان کردستان بر اساس مدرک تحصیلی و سوابق اجرایی امنیتی به صورت تمام شمار مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان داد "قاچاق کالا به عنوان عاملی که بر تمامی جنبه‌های اجتماعی یک جامعه تاثیر گذار بوده، محسوب می‌گردد و زمینه‌های مختلف اجتماعی و همچنین امنیت مناطق مرزی و فراتر از آن امنیت عمومی و ملی را در سطوح مختلف تحت تاثیر سوء خود قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی: امنیت عمومی، باز تولید، توسعه ناموزون، قاچاق کالا، مناطق مرزی

۱. دانشجوی دکتری مطالعات امنیت ملی (گرایش امنیت داخلی) javaherimahdi@chmail.ir

The role of Goods Trafficking in Production and Reproduction of Public Security in Iran's Border Areas (Case Study: Kordestan Province)

Mehdi Javaheri¹

Abstract

Economy as one of the important parameters and functions in terms of security in a country, is of utmost importance. This research intends to investigate and address the role of this phenomenon in creating insecurity in regional level and following it, the national security through posing the main question of “the role of goods smuggling in production and reproduction of public security in Iran's border areas”. In this regard, an appropriate answer has been given to the research question through collecting library and field information. In the field section, using the questionnaire with proper sustainability ($\alpha=0.87$), collecting information from the statistical society was conducted and in this regard, 70 people consisting of FARAJA intelligence and security managers and experts from Kordestan province have been investigated and analyzed based on their educational degrees and executive security experiences on an all-count scale. The findings of the research show that goods trafficking, is considered as a factor influencing all the social features of a society and it also leverages different social backgrounds and the security of the border areas, as well, and beyond that, the public and national security in various levels in a negative manner.

Key words: public security, reproduction, imbalanced development, goods trafficking, border areas

1. Doctoral Student in National Security Studies (Internal Security Discipline)
javaherimahdi@chmail.ir

مقدمه و بیان مسئله

امنیت از ابتدا تاکنون جزو اساسی‌ترین نیازهای حیات اجتماعی بشر بوده است. کسب و حفظ امنیت ملی از وظایف اصلی حکومت‌ها و مهم‌ترین اولویت در سیاست داخلی و خارجی دولت‌هاست. امروزه قلمرو مفهومی امنیت ملی^۱ و به تبع آن دامنه تهدیدهای ملی و فراملی^۲ گسترش یافته است. اندیشمندان سیاسی و نظریه پردازان حوزه مطالعات راهبردی فلسفه حکومت و هدف از استقرار دولت را تامین امنیت و ایجاد رفاه برای مردم حوزه سرزمینی خود می‌دانند. آنان با بهره‌گیری از تمامی علوم در صدد نیل به این دو هدف امنیت و رفاه هستند تا آنان را با کم‌ترین هزینه و از آسان‌ترین راه‌ها برای جامعه به ارمغان آورند (شعبانی، پاشایی، ۱۳۹۵: ۱۴).

تأمین امنیت در ابعاد متنوع سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در گرو توجه به همه انواع خطرها در عرصه‌های داخلی و خارجی است. یکی از این تهدیدها در کشور ما، که تمام این ابعاد به ویژه بعد اقتصادی آن را تحت تاثیر قرار می‌دهد، قاچاق کالا است^۳. هرچند بسیاری از تلاش‌های مطالعاتی داخلی، متمرکز بر تجزیه و تحلیل آثار رفاهی و اقتصادی کوتاه مدت قاچاق بوده، اما به پیامدهای بلندمدت آن و رابطه مستقیم با امنیت اقتصادی کمتر توجه شده است (وطن پور، ۱۳۸۷: ۶۹).

پدیده قاچاق یکی از پیچیده‌ترین و پر مساله‌ترین رفتارهای مجرمانه است. قاچاق به مجموعه اقدامات و فعل و انفعالات مخفیانه و غیر قانونی و در بسیاری از موارد سازماندهی گفته می‌شود که در آن افراد به دور از کنترل‌ها و نظارت‌های نهادهای مجری قانون در هر کشوری اقدام به جابجایی ورود و خروج مواد مخدر، کالا و در مواردی انسان و حیوان می‌نمایند. از جمله مصادیق مهم قاچاق، صادرات و واردات مخفیانه و غیر قانونی کالاهای ممنوع و انحصاری مانند سوخت (نفت، گاز و ویل و...)، دارو، ارز، اسلحه و ده‌ها کالای دیگر است که در علم اقتصاد به آن اقتصاد پنهان یا زیر زمینی و در مراجع قضایی و انتظامی بدان قاچاق کالا اطلاق می‌شود، گرچه به سبب زیرزمینی بودن فعالیت‌های مربوط به قاچاق کالا، تعیین دقیق ارزش پولی خسارت وارده به اقتصاد کشور میسر نیست، اما ورودی و خروجی‌ها حاکی است سالانه چندین هزار میلیارد ریال کالای قاچاق به کشور وارد می‌شود و حقوق و عوارض گمرکی و سود بازرگانی این کالاها اخذ نمی‌گردد. چنانچه هزینه

1. National Security
2. National and Transnational Threats
3. Smuggling

فرصت درآمدهای تحصیل شده و سایر زیان‌های ناشی از ورود این کالاها در تولید داخلی، فرصت‌های اشتغال، سرمایه‌گذاری مولد، تجارت خارجی و درآمدهای ارزی محاسبه شود می‌توان دریافت سالانه چندید میلیارد دلار از محل ورود و خروج کالاهای قاچاق به اقتصاد کشور ضرر و زیان تحمیل می‌شود. مهمتر اینکه بسیاری از این اقلام از طریق شبکه‌های سازمان‌یافته قاچاق وارد کشور و یا از کشور خارج می‌شوند. که این شبکه‌ها به صورت باندهای ملی و بین‌المللی به این فعالیت‌های غیرقانونی اقدام می‌نمایند. در حال حاضر شاید مهمترین چالش استان‌های مرزی کشور از نظر امنیتی قاچاق کالا است. وجود دریاچه یا رودخانه‌های پهناور که کنترل چندانی نسبت به گلوگاه‌های آن وجود ندارد، به عنوان واسطه‌ای مطمئن برای حمل و نقل انسان یا قاچاق کالا در سطحی وسیع قابل استفاده است (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۵: ۷۷-۷۶). نکات اشاره شده تک به تک از عواملی می‌باشند که در تولید ناامنی می‌توانند دارای نقش بارزی باشند، لذا قاچاق کالا از پیشران‌های تاثیر گذار در مقوله امنیت قلمداد می‌شود و هر گونه تحرکات متاثر از این پدیده در مناطق مرزی و یا به عبارتی در سطح منطقه‌ای قابلیت استمرار ناآرامی و تبدیل به یک چالش گسترده و تغییر سطح از منطقه‌ای به ملی را دارد، بنابراین توجه به این نکته از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار می‌باشد.

یکی از تاثیرات قاچاق کالا که می‌توان اهمیت آن را در اولویت سایر اثرات سوء قرار داد اثرگذاری آن بر امنیت است بدین معنی در صورتی که اقتصاد کشور دچار رکود شود با توجه به شرایط ایجاد شده میزان امنیت در منطقه دچار تغییر گردیده و هر آنچه دامنه آن وسیع‌تر شود به مراتب سطح ناامنی از منطقه به سطح بالاتر یعنی ملی حرکت می‌نماید که این امر می‌تواند تبعات غیر قابل جبرانی را در پی داشته باشد. مساله اصلی این پژوهش بررسی میزان تاثیر گذاری پدیده قاچاق کالا در امنیت عمومی (میزان ناامنی) و ملی می‌باشد که در ادامه به آن پرداخته خواهد شد.

مطالعه و پژوهش در خصوص نقش قاچاق کالا در تولید و باز تولید امنیت عمومی در مناطق مرزی ج.ا.ایران از اهمیت بالایی برخوردار است و پژوهش آن به دلایل زیر ضروری است:

۱. گستره وسیع قلمرو جغرافیایی قاچاق کالا در استان کردستان (حدود ۳۰۰ کیلومتر مرز مشترک با کشور عراق).

۲. اگر چه برخی از استان‌های کشور بیشتر از سایر استان‌ها درگیر قاچاق کالا هستند ولی تقریباً تمام پهنه جغرافیایی کشور کم و بیش به بستر قاچاق کالا تبدیل شده است.

۳. قاچاق کالا به خارج شدن بخش قابل توجه‌ای از ثروت کشور از گردونه واقعی تجارت و

سرمایه منجر می‌شود و پیامدهای سوء اجتماعی و فرهنگی به همراه دارد و همچنین به تشکیل طبقات و گروه‌های اجتماعی ثروتمند بر پایه اشتغال نا سالم منجر می‌شود که این امر بر ساختارهای اجتماعی جامعه نتایج نامطلوبی بر جای می‌گذارد (قلی زاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۲).

۴. با توجه به ایجاد پایگاه‌های جاسوسی کشورهای معاند ج.ا.ایران در کشورهای همجوار و ایجاد برخی تحولات منطقه‌ای در نوار مرزی با حمایت و پشتیبانی آنان، پرداختن به تمامی موضوعات مناطق مرزی از جمله مطالبات، موضوعات اجتماعی، اقتصادی و... و رسیدن به چارچوب‌های نظری و رهیافت‌های عملی در این خصوص در راستای ایجاد همگرایی و جلوگیری از واگرایی مرز نشینان از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار می‌باشد.

در خصوص ضرورت پرداخت به این نوع از پژوهش‌ها:

۱. کنترل مقوله قاچاق کالا به نحوی که بتوان آن را به یک فرصت امنیتی، اقتصادی تبدیل نمود می‌تواند ضرورت این چنین پژوهش‌هایی را در پی داشته باشد، بدین معنی که با طراحی و ایجاد مکان‌های شبیه بازارچه‌های مرزی (که در حال حاضر به صورت نسبی وجود داشته لیکن فاقد کارکردهای اقتصادی و امنیتی مطلوب برای کشور می‌باشد) بتوان با ایجاد فرصت‌های شغلی و راه کارهای مناسب اقتصادی ضمن اشتغال زایی از اخبار و اطلاعات برون مرزی این افراد نیز استفاده اطلاعاتی را کسب نمود.
 ۲. یافته‌های متصور در این قبیل کارهای علمی می‌تواند به ایجاد زیر ساخت‌های توسعه‌ای در مناطق مرزی کمک نموده چرا که در صورت توسعه منطقه‌ای و پایدار به لحاظ اقتصادی است که امنیت پایدار حاصل از آن به رشد و شکوفایی منطقه‌ای منجر خواهد شد.
- این پژوهش درصدد تبیین این موضوع می‌باشد که قاچاق کالا نه تنها به عنوان یک پدیده اقتصادی و مخرب بلکه به عنوان یک پیشران که قابلیت ایجاد بی‌ثباتی را به عنوان یک معضل امنیتی در سطوح منطقه‌ای و ملی داشته، می‌تواند بر تولید و باز تولید امنیت عمومی در مناطق مرزی به ویژه کردستان با توجه به پیشینه امنیتی مناطق کرد نشین در همگرایی با کردهای سایر کشورها (عراق، سوریه و ترکیه) در تاسیس کردستان بزرگ و تمایلات سازمان‌های اطلاعاتی کشورهای حریف در ایجاد ناآرامی با بهره‌گیری از گروهک‌های ضد انقلاب کردی نظیر پژاک، کومله، دمکرات و... تاثیر گذار باشد.

تعاریف و اصطلاحات

قاچاق: واژه‌ای ترکی و از لحاظ لغوی به معنای کاری که پنهانی و با تردستی انجام می‌شود و آنچه ورود آن به کشور و معامله آن از طرف دولت ممنوع است بر اساس این تعریف کالای قاچاق کالای ممنوع ورود و ممنوع معامله بوده و قاچاقچی کسی است که کالای ممنوع ورود و ممنوع معامله بدون کسب اجازه دولت یا پرداختن گمرک وارد کند یا بفروشد (دهخدا، ۱۳۳۹: ۳۷۸).

سازمان جهانی گمرک: ^۱ تعریف زیر را رایج کرده است و اعضای آن سازمان از جمله جمهوری اسلامی ایران آن را پذیرفته‌اند: ((قاچاق تخلف گمرکی است شامل جابجایی کالا در طول یک مرز گمرکی به روش مخفیانه و به منظور فرار از نظارت گمرکی)) (احمدی، ۱۳۸۲: ۳۱).

قاچاق کالاهای مجاز و مجاز مشروط: منظور کالاهایی است که صادرات و واردات آنها با رعایت ضوابط قانونی امکان پذیر بوده اما به دلیل عدم رعایت این ضوابط قانونی، قاچاق تلقی می‌شوند (تحقیقات و مطالعات معاونت برنامه‌ریزی و بررسی‌های اقتصادی وزارت بازرگانی، ۱۳۸۲: ۱).

امنیت عمومی^۲: امنیت عمومی وضعیتی است که در آن مناسبات اجتماعی افراد، نهادهای مدنی و بوروکراسی دولتی از ظهور، توسعه و نهادینه شدن فسادهای مختلف، صیانت می‌شود و در نتیجه ضریب ناامنی افراد از ناحیه عملکرد سایر بازیگران اجتماعی کاهش می‌یابد. امنیت عمومی ناظر بر امنیت شهروندان در شبکه تعاملات فرد، دولت و جامعه و با مأموریت‌های سازمان پلیسی در ارتباط مستقیم است (افتخاری، ۱۳۸۹: ۱۲).

تعریف فرهنگ‌های لغت از امنیت عبارت است از "در معرض خطر نبودن یا از خطر محافظت شدن" امنیت هم‌چنین عبارت است از: رهایی از تردید، آزادی از اضطراب و تهدید و داشتن اعتماد و اطمینان موجه و مستند امنیت به صورت وسیع در مفهومی به کار گرفته شده که به صلح، آزادی، اعتماد، سلامتی و دیگر شرایطی اشاره می‌کند که فرد یا گروهی از مردم از تهدیدات داخلی و خارجی ترس و نگرانی نداشته باشند (مرادیان، ۱۳۸۸: ۱۴).

توانایی کشور در دفع تهدیدهای خارجی علیه حیات سیاسی یا منافع ملی. یک ملت وقتی دارای امنیت است که در صورت اجتناب از جنگ بتواند ارزش‌های اساسی خود را حفظ کند و در صورت اقدام به جنگ بتواند آن را پیش ببرد. از سوی دیگر امنیت پدیده‌ای متأثر از مولفه‌های مادی و

1. World Customs Organization (WCO)

2. Public Security

ذهنی است که چون دوران جنگ سرد نمی‌توان تنها آن را در ذیل ملاحظات نظامی تعریف نمود (ماندل، ۱۳۷۹: ۵۹).

تعریف امنیت ملی: امنیت ملی، به حالتی اطلاق می‌شود که در آن هر ملتی فارغ از تهدید تعرض به تمام یا بخشی از جمعیت، دارایی، یا خاک خود به سر می‌برد.

- «امنیت ملی، حفاظت از شیوه پذیرفته شده زندگی مردم است که با نیازها و آرمان‌های مشروع دیگران نیز سازگار می‌باشد. امنیت شامل فارغ‌بودن از حمله نظامی یا فشار، آزادی از انهدام داخلی و رهایی از زوال ارزش‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است که برای نحوه زندگی، اساسی است.»

- امنیت ملی سطحی از موقعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همراه با رضایت مندی لایه‌های مختلف جامعه است که تمامیت ارضی، اقتدار ملی، رفاه عامه، توسعه پایدار و مصونیت فرهنگی و فراز فکری را بدون دخالت قدرتهای خارجی برای موجودیت و کیان کشور فراهم می‌سازد (مرادیان، ۱۳۸۸: ۱۵).

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

۱. زمانی و همکاران (۱۳۹۹) نیز در پژوهشی تحت عنوان "تبیین جامعه‌شناختی احساس نامنی اجتماعی و تأثیر آن بر نبردباری اجتماعی" به نتایج مختلفی دست پیدا نموده‌اند که مهمترین آن که مرتبط با این پژوهش می‌باشد در حوزه کاهش شکاف طبقاتی و جلوگیری از تقویت احساس محرومیت نسبی و ارتقای نظم اجتماعی و جلوگیری از بی‌نظمی و ایجاد شرایط آنومیک در جامعه می‌باشد.

۲. رضاقلی زاده (۱۳۹۸) در مقاله‌ای تحت عنوان "قاچاق کالا و اشتغال^۱ در ایران" به این نتیجه رسیده که سیر زمانی قاچاق، نشان دهنده این است که روند قاچاق در ایران طی سال‌های مورد بررسی، به رغم نوسانات عمده، در مجموع افزایشی بوده است. یافته‌های حاصل از برآورد تأثیر قاچاق بر اشتغال نیز بیانگر این است که گسترش قاچاق در کوتاه مدت و بلندمدت، تأثیر منفی بر اشتغال داشته و آن را کاهش می‌دهد و بیکاری^۲ خود به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر امنیت بوده و در جایی می‌تواند به عنوان یک تهدید قلمداد گردد.

1. Employment
2. Unemployment

۳. رزمان (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای تحت عنوان "عوامل موثر جرم زا در ارتکاب جرم قاچاق کالا" به چندین عامل اثر گذار در حوزه مقابله علمی و هدفمند با پدیده قاچاق کالا رسیده که عبارتند از:

- شناسایی و مشخص کردن دقیق قشرها و تعداد افراد آسیب پذیر و کم درآمد جامعه
- حرکت در جهت اصلاح قیمت کالاهای یارانه‌ای به ویژه قیمت سوخت
- دسته بندی یارانه‌ها و تعیین اولویت برای آنها بر اساس نقشی که هر یک از کالاهای یارانه ای در زندگی مردم ایفا می‌کنند.
- افزایش کنترل مبادی ورودی و خروجی مرزهای کشور
- و...

۴. فرجی و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای تحت عنوان "شناسایی و تحلیل بسترهای نهادی قاچاق" به این نتیجه رسیده‌اند که قوانین نتوانسته‌اند به عنوان بستر ساز برنامه‌ها و اقدامات مداخله گرانه در مبارزه با قاچاق عمل نمایند. همچنین اگرچه انتظار می‌رود قوانین بتوانند به عنوان تسهیل گر عمل نمایند، اما در واقعیت چنین مهمی تحقق نیافته است. همچنین نتایج نشان داده که تقسیم وظیفه مبارزه با قاچاق کالا بین سازمانها و نهادهای مختلف، فقدان ساز و کار هماهنگ سازی بین نهادها و سازمان‌های مسئول مبارزه با قاچاق کالا، مشارکت ندادن جامعه و بخش خصوصی که به نحوی می‌توانند در مبارزه با قاچاق کالا تأثیر گذار باشند، نبود برنامه یکپارچه و هماهنگ در مبارزه با قاچاق کالا، تعیین نهادهای متعدد برای برخی امور، عدم توجه کافی به تقسیم و امکانات برخی نهادها، تعدد مراجع رسیدگی در طول یکدیگر از جمله دلایل اساسی شکل گیری مشکلات و مسائل سازمانی برای مبارزه با قاچاق کالا هستند.

۵. بیابانی و ستوده (۱۳۹۶) در مقاله‌ای تحت عنوان "بررسی سازمان یافتگی قاچاق کالا و ارز در مرزهای جنوبی ایران" موضوع سازمان یافتگی بحث قاچاق کالا را در مرزها بیان می‌نماید رای اینکه قاچاق کالا و ارز، عنوان جرم سازمان یافته به خود بگیرد بایستی دارای ویژگی الزامی باشد. از منظر این پژوهش ۵ ویژگی شکل ساختار یافته؛ استمرار رفتار مجرمانه در طول زمان؛ اهداف و انگیزه مادی؛ ارتکاب جرایم به صورت فراملی و استفاده از شگردهای مجرمانه متنوع جزء ویژگیهای ذاتی جرایم سازمان یافته قاچاق می‌باشد. البته این ویژگیها حصری نیستند. یافته‌های پژوهش نشان داد رابطه معناداری بین ویژگیهای

تشکل ساختار یافته، استمرار رفتار مجرمانه در طول زمان، اهداف و انگیزه مادی، ارتکاب قاچاق به صورت فراملی و استفاده از شگردهای مجرمانه و سازمان یافتگی قاچاق کالای وجود دارد.

۶. شعبانی و پشایی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان "استحکام ساخت درونی نظام مقدس ج.ا.ایران در تعامل مردم و حکومت با رویکرد فازی" به شناسایی و اولویت بندی عوامل موثر بر ساخت درونی قدرت می‌پردازد که در یافته‌های آن علاوه بر تعدادی از عوامل یکی از موثرترین عوامل آن حرکت بر محور ولایت و تامین امنیت برای مردم است.

۷. وطن پور (۱۳۸۷) در مقاله‌ای تحت عنوان "قاچاق کالا و تاثیر آن بر امنیت اقتصادی کشور" به این نتیجه رسیده که قاچاق کالا به طور خاص، می‌تواند به عنوان یک تهدید تمام عیار اقتصادی، نظام حاکم را از دستیابی به این اهداف باز داشته یا با مشکل مواجه کنند و در نهایت قدرت اقتصادی رابه عنوان یکی از مولفه‌های اثر گذار بر امنیت ملی به ضعف بکشانند.

۸. بها گواتی وهانس^۱ (۱۹۷۱) اولین دیدگاه نظری در مورد قاچاق را به عنوان تحلیل تئوریک قاچاق مطرح کردند. آگدیش باگواتی، استاد دانشگاه کلمبیا، و بنت هانسن از اولین افرادی هستند که به نظریه پردازی در این زمینه اقدام کرده‌اند. آنان معتقدند که قاچاق اساساً به عنوان یک فعالیت اقتصادی و جایگزین واردات است. توجه آنان به پیامدهای رفاهی این پدیده بود. برخلاف باور عمومی که معتقدند بخش خصوصی نسبت به بخش دولتی کارآمدتر است، آنها نشان دادند که قاچاق ممکن است موجب افزایش رفاه اجتماعی شود، اما منابع عمومی به بخش خصوصی منحرف شود (بها گواتی وهانس، ۱۹۷۱: ۱). بها گواتی وهانس با استفاده از تئوریهای سنتی تجارت بین‌المللی که در آن عوامل اصلی تولید در رقابت کامل اند، تجارت و داد و ستد کالا و به تبع آن قاچاق کالا را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده اند (رومینا، ۱۳۹۲: ۱۹۷). آنها آثار رفاهی قاچاق را مورد بررسی قرار دادند که نتایج آن در سال‌های بعدی بحث پر دامنه‌ای را میان نظریه پردازان تجارت بین‌الملل در زمینه آثار رفاهی قاچاق بوجود آوردند. بررسی محققان نشان می‌دهد عوامل و شرایط محیطی نیز در شکل گیری فرصت‌های سود جویانه مانند تجارت یر قانونی اثر دارند. بها گواتی وهانس در مقاله خود محدودیت‌های تجاری مانند نرخ تعرفه را به عنوان علت ایجاد و گسترش

فعالیت‌های غیر قانونی قاچاق معرفی کردند که این مساله در سال‌های پایانی دهه ۱۹۸۰ از سوی نورتین در چهار چوب تحلیلی جداگانه مورد تاکید قرار گرفته است. نورتین در مدل نظری خود به شناسایی عوامل موثر بر قاچاق می‌پردازد. پیش از این دورنوش نیز تغییرات مابه تفاوت نرخ ارز در بازار سیاه و رسمی را به عنوان عامل موثر در شکل گیری بازار غیر رسمی قاچاق معرفی می‌کند.

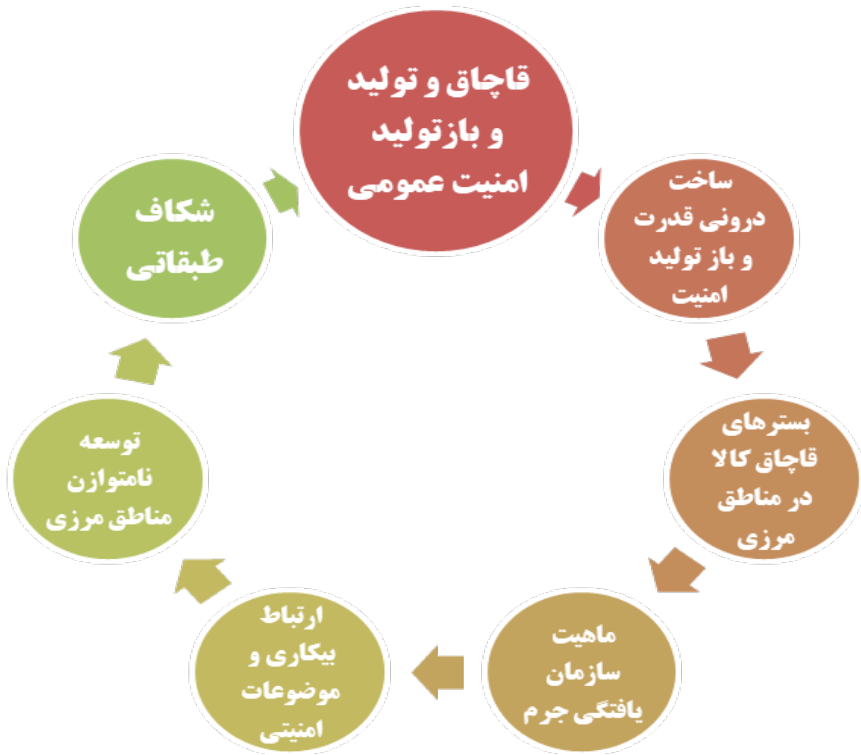
چارچوب نظری تحقیق

نظریه پردازان در تبیین ساختاری قاچاق کالا به طور کلی به دیدگاه‌های جامعه‌شناسی و روانشناسی قایل بوده و نقش عوامل فردی، اجتماعی و اقتصادی و محیطی را در گرایش به انجام این پدیده بسیار موثر می‌دانند همان طوری که دورکیم بر این عقیده است که پدیده بزهکاری و جرم را نمی‌توان صرفاً با عوامل روانی و جسمانی افراد توجیه کرد، زیرا به نظر می‌رسد این عوامل نقش چندانی در بزهکاری افراد نداشته بلکه عوامل اجتماعی از قبیل شرایط نامناسب محیط، ناسازگاری اجتماعی و... نقش تعیین کننده‌ای در بزهکاری و اعمال مجرمانه دارند (محمدی، ۱۳۹۱) از طرفی پارسونز نیز در تبیین انحرافات اجتماعی بر مبنای عوامل فردی و اجتماعی و سازمانی در قالب نظام‌های چهارگانه جامعه، فرهنگ، شخصیت و اقتصاد را مطرح کرده (کوهن و همکاران، ۱۹۸۱) لذا بر این اساس نگارنده معتقد است هر یک از خرده فرهنگ‌های فردی، اجتماعی و محیطی کارکردهای خاصی دارند که می‌تواند در تبیین و کنترل انحرافات اجتماعی و بزهکاری موثر واقع شود.

حال با توجه به پیشینه تجربی و نظری بررسی شده، مدل مفهومی تحقیق به شرح زیر ارائه می‌شود.

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

قاجاق به عنوان جرمی سازمان یافته

قاجاق که در اصطلاح برخی اساتید حقوق می‌توان حتی آن را سودآورترین تجارت جهانی نامید (صادقی، ۱۳۹۳، ۲۵۷). برای رسیدن به نتیجه یعنی متمتع ساختن مرتکبان از سود سرشار به ندرت در قالب سنتی ارتکاب می‌یابد. به‌طور کلی ارتکاب جرایم به شکل گروهی موجب گستردگی و تشدید آثار آنها شده و شناسایی و مقابله نظام کیفری با آنها را با مشکلات متعددی مواجه می‌سازد. در جرایم سازمان یافته که شکل تکامل یافته تری از جرایم گروهی هستند، با گسترش این آثار به حوزه‌های مختلفی از جامعه مواجه هست، به عنوان مثال جرایم سازمان یافته به طور اجتناب ناپذیری

با شیوع فساد اداری و مالی همراه است و علاوه بر آن بر فرهنگ جوامع نیز تأثیرات سوء و مخربی

دارد. از این رو ابتکار مقنن در جرم انگاری خاص «قاچاق کالا و ارز سازمان یافته» در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، نه تنها با شواهد و واقعیات موجود راجع به این جرم انطباق و همخوانی دارد، بلکه نشان دهنده احساس افزایش خطر و آسیب‌پذیری جامعه از ناحیه این سازمانها و فعالیت‌های ایشان است. جرم قاچاق سازمان یافته کالا و ارز در قوانین سابق پیش بینی نشده بود، اما سمت و سوی فعالیت‌های قاچاقچیان کالا و ارز و برآوردهای پژوهش‌گران حاکی از وجود و استمرار آن است (رضوانی و دریانورد، ۱۳۹۱، ۴۸). سازمان یافتگی جرم قاچاق کالا و ارز سبب می‌شود منافع و عواید حاصل از این جرم به راحتی وارد چرخه اقتصادی کشور شود که این امر از نخستین مرحله ورود و عرضه کالاهای قاچاق (در قاچاق وارداتی) به بازارهای کشور مبدأ تا بهره برداری از پول‌ها و عواید حاصله، تطهیر و سپس تزریق آنها به بازار کالا و سرمایه کشور را در برمی‌گیرد. تعاریف متعددی در سطح ملی و فراملی از جرایم سازمان یافته ارائه شده، اما این پدیده شوم که به جان اقتصاد دولت‌ها افتاده و شریان‌های حیاتی آنها را با اختلال مواجه نموده را می‌توان چنین تعریف کرد: «همبستگی مستمر عده‌ای برای انجام معاملات غیرقانونی و جرایم شدید در رسیدن به منافع مادی و قدرت با هر ابزاری از سوی ایادی وابسته و قسم خورده سازمان» (جابری انصاری، ۱۳۹۶: ۶).

در این موضوع که قاچاق کالا به عنوان یک جرم اقتصادی و عمل مغایر با قوانین کشورها، مخل فعالیت‌های اقتصادی بوده، منابع درآمد دولت‌ها را به خطر می‌اندازد، در تولید اختلال ایجاد می‌کند و بسا دامن زدن به بی‌کاری در نهایت امنیت ملی را با خطر روبه‌رو می‌کند، تردیدی وجود ندارد. از این روست که مقابله با قاچاق کالا در دستور کار تقریباً تمامی دولت‌ها در سرتاسر جهان قرار دارد. اما تعریف و مصادیق قاچاق در هر کدام تا حدودی متفاوت از دیگری است. مبارزه با قاچاق و پیش‌گیری از آن تا جایی که مستلزم منفعت مشترک برای دو کشور باشد، مشکلی ایجاد نمی‌کند بلکه احساس نیاز مشترک بر همکاری و تفاهم دو دولت می‌افزاید. اما هنگامی که مبارزه با قاچاق در یکی مستلزم زیان برای دیگری باشد، وضعیت به گونه‌ای متفاوت در خواهد آمد. متأسفانه از سالیان پیش و به خصوص در دو سه دهه اخیر، پدیده‌ی قاچاق کالا در تمامی مرزهای کشور رواج داشته و در گذر زمان تشدید نیز پیدا نموده است. در این میان متلاشی شدن شوروی سابق، وضعیت مرزها و تردهای میان کشورهای مستقل مشترک منافع^۱ و جمهوری اسلامی ایران را به شکل تازه‌ای درآورد که یکی از تبعات آن ترویج و تشدید قاچاق کالا بوده است. این پدیده چنان

1. CIS (Commen Wealth Independent States)

که خواهیم گفت می‌تواند از ابعاد مختلف امنیت ملی را در ایران و کشورهای همسایه تهدید نموده و عزم مبارزه، در مواردی در روابط کشورها تنش ایجاد نماید. قاچاق کالا پدیده‌ای است غیر قانونی و خلاف مقررات که به لحاظ تاثیرات مخرب اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن که در امنیت کشورها نیز بازتاب می‌یابد، اغلب کشورها را ناگزیر از پیش‌گیری و مبارزه با آن می‌سازد. این که قاچاق کالا پدیده نامطلوبی است که باید جلو آن گرفته شود (ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز به نقل از گمرک جمهوری اسلامی، ۱۳۹۱).

ریشه عمده‌ای از مشکلاتی را که در داخل کشور بروز می‌کند، باید در مرزها جستجو نمود، زیرا ورود و خروج هرگونه اشخاص و کالاهای قاچاق، مواد مخدر و وسایل منکرانی که باعث اختلال در سیستم اقتصادی، فرهنگی، امنیتی و بهداشتی می‌گردد، از طریق مرزها انجام می‌گیرد. مفهوم ایجاد امنیت در مرز، جلوگیری از هرگونه اعمال خلاف قاعده در طول مرزهای یک کشور و کانالیزه نمودن تردد اشخاص و حمل و نقل با رعایت ضوابط قانونی از طریق دروازه‌های مجاز مرزی می‌باشد. اگر یکی از کشورهای همسایه به عللی نتواند در سراسر مرزهای خود اعمال حاکمیت قوی داشته باشد، امنیت مرزها بر هم می‌خورد و یا دچار اخلال می‌شود. سودآوری فعالیت تجاری قاچاق و فلسفه‌ی شکل‌گیری آن در مقابل تجارت قانونی در این حقیقت نهفته است که قاچاقچیان با دور زدن مقررات و قوانین کشورها از پرداخت مالیات و عوارض مقرر سرباز زده و یا اصولاً مبادرت به تجارت کالایی می‌نمایند که قانون آن را منع نموده است. در روابط همسایگی و در مورد گذرها و کنترل‌های مرزی و گمرکی، عواملی سبب می‌گردد که در مواردی تعامل و همکاری کاملی بین دو کشور وجود نداشته باشد و حتی بر عکس نوعی تقابل و تنش میان نهادهای مسئول بوجود آید. مخصوصاً هر گاه ممنوعیت و کنترل اعمال شده از جانب یک کشور به نحوی مغایر منافع اقتصادی و سیاسی کشور دیگر جلوه نماید. یکی از این عوامل تفاوت در تعریف کالای ممنوعه است. کالاهای ممنوع ورود و ممنوع تولید برای دو کشور مجاور صدرصد مشابه نیستند. جذابیت و سودآوری عمل قاچاق در نقل و انتقال این کالاها که طبعاً برای یک کشور قانونی ولی برای دیگری غیر قانونی است، زیاد است (ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز به نقل از گمرک جمهوری اسلامی، ۱۳۹۱؛ محمودی، ۱۳۸۱).

تاثیر قاچاق کالا در کاهش فرآیند امنیت

قاچاق کالا یکی از پدیده‌های نابه‌هنجار در کشورهای در حال رشد تلقی می‌شود که لطمات

سنگینی را در پیکره اقتصادی این کشورها بر جای می‌گذارد به طوری که امنیت اجتماعی را هم تحت تاثیر قرار می‌دهد. پیوستن به اقتصاد آزاد یا جهانی شدن پدیده‌ای نیست که بشود از آن صرف نظر کرد، هر چند سیر طبیعی کشورهای در حال رشد به این سمت و سو متمایل است ولی نه به هر قیمتی، تا زمانی که محدودیت‌های قانونی برای ورود و خروج کالا در کشوری وجود دارد پدیده قاچاق کالا هم از تبعات آن است. افراد سودجو و حتی معارض از این حربه همیشه استفاده نموده و بر پیکره اقتصادی جامعه و دولت ضربه وارد می‌کنند، البته این معنی در حالتی میسر است که پدیده قاچاق در حجم پایین تری باشد چرا که با افزایش آن شبکه‌های مافیایی سازمان یافته وارد خواهند شد. مساله قاچاق کالا در کشور ما، امروز علاوه بر آثار سوء اقتصادی آن به عنوان یک چالش اقتصادی و اجتماعی در حوزه‌های منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی حائز اهمیت است، به طوری که رواج قاچاق و تاثیر سوء آن به عنوان یک عامل بازدارنده توسعه، موجب اختلال در اعمال و اجرای برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دولتی شده و باعث کاهش رشد و رکود اقتصادی خواهد شد. یکی از راه‌های اساسی مبارزه با قاچاق و به عبارت دیگر افزایش ضریب امنیت اجتماعی در گروهی افشای گسترده و ماهیت صدمات و آسیب‌های وارده از سوی قاچاقچیان با ثروت‌های باد آورده (دانه درشت‌ها) در جامعه است استدلال این است که جرایم این طبقه خاص در مقایسه با آثار جرایم طبقات دیگر اجتماعی آثار سوء بسیاری بر امنیت جامعه دارد و اگر قرار بر به کارگیری زور و اجبار باشد، باید کسانی که بیشترین آسیب را وارد جامعه می‌کنند گروه هدف باشند. فساد و رشوه، زیرزمینی بودن اقتصاد از دیگر ضایعات و محصولات قاچاق کالا است که کیان اقتصاد و سلامت جامعه را به خطر می‌اندازد و موجب افزایش تبعیض، بی‌عدالتی و مانور تجمل‌گرایی می‌شود و فرهنگ مصرف زدگی طبقه متوسط به بالا را نقل محفل‌های مختلف می‌کند به همین لحاظ علاوه بر خطر اصلی، افزایش بی‌اعتمادی نسبت به نظام، افسردگی، انزوا طلبی و انفعال و فساد را در جامعه گسترش می‌دهد. حجم اقتصاد زیر زمینی هر کشور معمولاً به میزان پیچیدگی سیستم مالیاتی آن، اجبار شهروندان به پرداختن مالیات، شدت حقوق کیفری، قابل اجرا بودن مقررات و قوانین اقتصادی و تحمل جامعه در برابر فساد مسوولان و دستگاه‌های اجرایی بستگی دارد. البته ایران تنها کشور گرفتار در این دو گانگی اقتصادی نیست، اما آنچه اقتصاد زیرزمینی ایران را از سایر کشورها متمایز می‌کند ماهیت این نوع اقتصاد است. اقتصاد زیرزمینی ایران علاوه بر آنکه یک انحراف است ضمناً انشعابی طبیعی از ساختار سیاسی منحصر به فرد آن است.

عوامل مؤثر بر قاچاق کالا

برای تحلیل علل پیدایش و گسترش پدیده قاچاق کالا و عوامل مؤثر بر آن، دسته بندی‌های مختلفی مطرح شده است که مهمترین این دسته بندی شامل موارد زیر می‌باشد:

۱- مالیات و امنیت اجتماعی: در مطالعات مختلف، بار مالیات و امنیت اجتماعی را به عنوان یکی از عوامل بالقوه در پیدایش قاچاق کالا مطرح کرده‌اند. در این رویکرد، قاچاق کالا یکی از راه‌های گریز افراد از پرداخت مالیات و سهم امنیت اجتماعی است. تفاوت قابل توجه میان هزینه کل نیروی کار در اقتصاد رسمی و دریافتی آنها پس از کسر مالیات‌ها منجر به ایجاد انگیزه در میان نیروی کار برای خودداری از پرداخت این بار و حرکت به سمت اقتصاد غیررسمی از جمله قاچاق کالا شده است. بر این اساس، تفاوت مذکور به طور مستقیم با بار مالیاتی و پرداختی‌های امنیت اجتماعی در ارتباط است.

۲- شدت قوانین و مقررات: افزایش در شدت قوانین و مقررات (به عنوان مثال، تعداد قوانین و مراحل دریافت مجوز) دیگر عامل مهمی است که آزادی اشخاص در اقتصاد رسمی را کاهش می‌دهد. مقررات بازار کار، موانع تجارت و محدودیت‌های نیروی کار خارجی از عمده‌ترین موارد در این حوزه است.

۳- خدمات بخش عمومی: افزایش حجم قاچاق کالا می‌تواند منجر به کاهش درآمدهای دولت و در نتیجه، کاهش کیفیت و کمیت ارائه خدمات بخش عمومی شود. این زنجیره در نهایت می‌تواند منجر به افزایش بار مالیاتی برای بنگاه‌ها و افراد فعال در اقتصاد رسمی شود که این نیز سرانجام منجر به انگیزه‌های برای ورود نیروی کار به اقتصاد غیررسمی خواهد شد (فرجی، ۱۳۹۶: ۱۰۶).

پدیده قاچاق کالا در کشور ما، علاوه بر آثار سوء اقتصادی به عنوان یک چالش اقتصادی و اجتماعی حائز اهمیت است. امروزه این پدیده علاوه بر اینکه به عنوان یک تهدید جدی بر سر راه تجارت آزاد است هزینه‌های زیادی نیز بر بدنه اقتصادی کشور تحمیل می‌کند. قاچاق کالا از یک سو درآمدهای گمرکی و مالیاتی دولت را کاهش می‌دهد و از طرفی سبب خروج بی حاصل ارز، فرار گسترده سرمایه، افزایش بیکاری، کاهش تولیدات صنعتی داخلی و ... می‌شود. در اقتصاد سالم تمامی فعالیت‌های اقتصادی ثبت و ضبط می‌شود اما دسته‌ای از فعالان اقتصادی مایل به چنین امری نیستند و لذا موجبات شکل‌گیری اقتصاد زیر زمینی یا اقتصاد سیاه را به وجود می‌آورند از مهم‌ترین مصادیق اقتصاد زیر زمینی همانا پدیده قاچاق کالا و ارز است که به طور کلی عوامل

متعددی بر قاچاق کالا تاثیر گذار می‌باشند که بایستی برای مقابله با این پدیده مخرب، عواملی که منجر به ایجاد آن شده‌اند شناسایی و برخورد مناسب با آنها صورت گیرد. پایین بودن ریسک قاچاق کالا، گسترده‌گی مرزهای جغرافیایی اعم از زمینی و دریایی، امکان قاچاق از کلیه نواحی مرزی از این دست بشمار می‌روند (صیدی، ۱۳۹۸).

قاچاق؛ تهدیدی بر امنیت

در دوران جدید توجه به نقش عوامل و خواسته‌های اقتصادی در ایجاد امنیت کشورها مورد توجه ویژه‌ای قرار گرفته و ابعاد اقتصادی امنیت از اولویت بالاتری برخوردار شده‌اند. وجود مستمر شرایط برای بهبودی مداوم در شرایط کار و تولید، وجود استانداردهای بالای زندگی برای شهروندان شامل فرصت‌های شغلی پویا و خلاق و فرصت‌های سرمایه‌گذاری، از جمله شرایط و ملزومات امنیت شمرده شده‌اند. بررسی تبعات و پیامدهای اقتصادی قاچاق کالا ضرورت دارد. چراکه این پدیده از ابعاد و جنبه‌های مختلف بر اقتصاد کشورها تاثیر منفی گذاشته و به دنبال آن امنیت سیاسی، اجتماعی و روانی جامعه را که از اقتصاد تاثیر می‌پذیرد مورد تهدید قرار می‌دهد. از آن جا که قاچاق در هر صورت با آن‌سوی مرزها مرتبط است و ورود و خروج کالاهایی را در بر می‌گیرد که در هر حال از مرزها گذر کرده و به گونه‌ای از اعمال مقررات و ضوابط یک یا دو کشور گریز نموده‌اند، این امر می‌تواند دلیلی برای همکاری‌های مرزی و تفاهات دواستانه دو کشور را از جهت مهار و مبارزه با یک عامل تهدید کننده مشترک فراهم آورد یا این که بر عکس، عمل مقابله‌ای یکی واکنش منفی دیگری را به دنبال داشته و موجب تنش میان دو کشور همسایه تلقی گردد. مهم‌ترین پیامدها و آثار منفی پدیده قاچاق بر اقتصاد کشورها را می‌توان این‌گونه تشریح نمود: آسیب به نظام تولید و رواج و تشدید بی‌کاری، ساختار نظام تولید در کشورهای کم‌تر توسعه یافته و از جمله در کشور ما در بسیاری از موارد به شکلی سازمان یافته که ناتوان از رقابت با تولیدات صنعتی خارجی است. ضعف فناوری، ضعف مدیریت تولید، وابستگی دیرینه به خارج به همراه ضعف زیرساخت‌های اقتصادی و عوامل (تصمیمات مسئولان کشور در حوزه واردات بی رویه در خصوص کالاهایی که نمونه داخلی آن وجود دارد) دیگر همه دست به دست هم داده‌اند تا با وجود مواد خام و انرژی ارزان، و وجود کالاهای داخلی در بسیاری از موارد دولت سیاست‌های خاصی در جهت واردات را ارائه نماید. ورود کالای قاچاق خواه از مبادی غیر رسمی و گذرهای غیرمجاز مرزی بوده یا از مبادی رسمی با جعل اسناد و مدارک و سوء استفاده از ضعف

مقررات و سیستم‌های نظارتی و اداری، طریقه‌ای است برای فرار از مالیات و عوارض مقرر که موجب می‌گردد کالای قاچاق نسبت به کالایی که از مجاری رسمی و با طی کردن مراحل قانونی وارد شده، ارزان‌تر و خرید آن در قیاس با کالای داخلی، مقرون به صرفه‌تر باشد. سابقه دراز صنعت کشور در تولید کالاهای بی کیفیت و گران، به لحاظ فرهنگی ذهنیتی در مردم ایجاد کرده که با وجود ترقیات برخی از رشته صنایع هنوز هم تصور همگانی بر این است که کالای داخلی نامرغوب هستند و در فضای ذهنی بسیاری هنوز هم خرید کالای خارجی ارجحیت دارد. بی توجهی به پیش‌گیری از ورود کالاهای قاچاق به بازار و سستی و سهل انگاری در مقابله با ایجاد ساز و کارهای اداری مناسب توسط دولت‌ها، کم‌ترین نتیجه‌اش آسیب نظام تولید و ورشکستگی صنایع و تولیدکنندگان خواهد بود. اشباع بازار داخلی با کالاهای قاچاق تولیدکنندگان داخلی را به کناری خواهد راند و در این صورت هزاران فرصت شغلی از بین خواهد رفت. در شرایطی که کشورهای کم‌تر توسعه یافته و از جمله کشور ما و کشورهای پیرامون به دلیل رشد جمعیتی بالا، از جمعیت جوانی برخوردار بوده و بی‌کاری معضلی است که کم و بیش دامن‌گیر تمامی آن‌ها می‌باشد. فراهم کردن عرصه برای ورود کالاهای قاچاق معضل بی‌کاری را تشدید نموده و خیل بی‌کاران، امنیت اجتماعی، سیاسی و روانی جامعه را تهدید خواهند نمود. شخص بی‌کار فقط به این دلیل که شغل و درآمد ندارد مشکل امنیتی ایجاد نمی‌کند بلکه اصولاً بی‌کاری در قشر جوان آماده به کار، منشاء بسیاری از کج‌روی‌های اجتماعی است که عرصه را برای زندگی آرام و امن شهروندان تنگ می‌گرداند. علی‌رغم تمامی موضوعات ارائه شده در حوزه قاچاق کالا که مشکلات اقتصادی در ادامه آن ایجاد می‌گردد، باید اذعان داشت که بیکاری به دلیل تعطیلی مراکز تولیدی به عنوان یکی از پیامدهای کالاهای قاچاق وارد شده هزاران مشکل متعاقب آن را برای خانواده‌های افراد بیکار شده ایجاد نموده که این امر به تنهایی به عنوان یک تهدید امنیتی قلمداد می‌گردد، چرا که تگنای زندگی افرادی که قبلاً شاغل بوده و به دلیل این پدیده مخرب اقتصادی - امنیتی در حال حاضر بیکار و بی درآمد بوده‌اند با آتش تهیه دستگاه‌های تبلیغاتی دشمن (بیشتر در فضای مجازی) که در تلاش برای اغناسازی رسانه‌ای مردم در تقابل با حاکمیت می‌باشد و نیز همه‌گیری ویروس کوید ۱۹ (کرونا) نیز از سوی دیگر می‌تواند تحلیل‌های اطلاعاتی را برهم زده و به نوعی تولید و باز تولید امنیتی خاصی را ایجاد نماید که امنیت منطقه‌ای در ابتدا و در ادامه امنیت ملی را تحت شعاع خود قرار دهد.

روش شناسی

تحقیق حاضر با توجه به اهداف کاربردی و نوع روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی است که در آن توأمآ مشاهده، پیمایش و روش اسنادی استفاده شده است. از این روش مطالعه به لحاظ ماهیت توصیفی است. در این تحقیق از ابزار پرسشنامه استفاده شده است که با توجه به سوالات تحقیق و با طیف لیکرت به صورت پنج گزینه‌ای (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم) در بین نمونه توزیع گردید که به منظور ارزیابی پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ^۱ بهره‌گیری که پرسشنامه از پایایی مناسب ($a=0/8$) برخوردار بود و در این راستا نسبت به جمع‌آوری اطلاعات میدانی اقدام گردید. جامعه آماری تحقیق شامل تعداد ۷۰ نفر از فرماندهان، مدیران ارشد و کارشناسان حوزه مبارزه با قاچاق کالا و ارز فرماندهی نظامی و مرزبانی استان کردستان می‌باشند که در بررسی به عمل آمده و نیز برابر ویژگی‌های احصا شده برابر جدول زیر این افراد با پدیده قاچاق کالا و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و امنیتی آن در ارتباط بوده‌اند و با تحولات آن نیز آشنایی داشته‌اند، لذا این افراد به صورت تمام شمار به عنوان نمونه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در این خصوص در بررسی داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^۲ استفاده گردید و فرض نرمال بودن داده‌ها در تمام حیطه‌های مربوطه با میزان ($p<0/05$) پذیرفته شد و سپس از آزمون تک نمونه‌ای T^۳ (در بستر نرم افزار SPSS) به منظور تحلیل داده‌های آماری استفاده گردید.

جدول شماره ۱. ویژگی‌های خبرگان و متخصصان جامعه آماری

ردیف	ویژگی‌ها
۱	دارای تخصص و تجربه در حوزه‌های امنیت و قاچاق کالا
۲	سابقه حضور در بخش‌های میدانی مبارزه با قاچاق کالا (مناطق مرزی و عملیاتی) در سطوح مختلف مدیریتی
۳	دارای مدارک دانشگاهی در حوزه‌های مرتبط با موضوعات امنیتی و آسیب شناسی اجتماعی
۴	دارای آثار علمی در حوزه‌های مورد بحث
۵	دارای سطوح بالای خبرگی در حوزه‌های مقابله با قاچاق کالا و ارز در مناطق مرزی

1 Cronbach's alpha

2 Kolmogorov-Smirnov Test

3 One-Sample Test

جدول شماره ۲. سطح تحصیلات نمونه آماری

مقطع تحصیلی	فراوانی	درصد
کارشناسی ارشد و بالاتر	۲۵	۳۶٪
کارشناسی	۳۰	۴۳٪
کاردانی	۱۵	۲۱٪

جدول شماره ۳. رده خدمتی نمونه آماری

رده خدمتی	فراوانی	درصد
پلیس آگاهی	۲۶	۳۷٪
اداره م ب قاچاق	۳۴	۴۹٪
پاوا	۱۰	۱۴٪

جدول شماره ۴. درجه نظامی نمونه آماری

درجه	فراوانی	درصد
سردار	۲	۱٪
افسر ارشد	۳۸	۵۵٪
افسر جزء	۳۰	۴۴٪

یافته‌ها

✓ فرضیه یک: قاچاق کالا با تولید یا باز تولید امنیت عمومی در مناطق مرزی رابطه معناداری دارد.

برای بررسی این فرضیه از آزمون χ^2 یک نمونه‌ای استفاده شده است میانگین نمراتی که به طیف پنج گزینه‌ای در این فرضیه داده شده و همچنین بررسی نتایج داده‌ها را می‌توان در جدول ۱ مشاهده نمود.

جدول ۵. میزان آماره t در خصوص فرضیه اول

متغیر	تعداد نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
قاچاق و تولید و باز تولید امنیت عمومی در مناطق مرزی	۷۰	۴/۵۱	۰/۵۸۳	۲۱/۷۱۶	۶۹	۰/۰۰۰

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که آزمون فوق با بیش از ۹۵ درصد اطمینان و ($p < 0/05$) معنادار است و میانگین نظرات اکثر پاسخ‌گویان بیش‌تر از حد متوسط است ($m = 4.51$). یعنی به احتمال بیش از ۹۵ درصد پدیده قاچاق کالا با تولید و باز تولید امنیت عمومی در مناطق مرزی رابطه معنا داری دارد.

✓ **فرضیه دوم:** قاچاق کالا با میزان اشتغال رابطه معناداری دارد.

جدول ۶. میزان آماره t در خصوص فرضیه دوم

متغیر	تعداد نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
قاچاق کالا و میزان اشتغال	۷۰	۳/۹۰	۰/۵۹۳	۱۲/۶۸۹	۶۹	۰/۰۰۰

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که آزمون فوق با بیش از ۹۵ درصد اطمینان و ($p < 0/05$) معنادار است و میانگین نظرات اکثر پاسخ‌گویان بیش‌تر از حد متوسط است ($m = 3.90$). یعنی به احتمال بیش از ۹۵ درصد پدیده قاچاق کالا با میزان اشتغال رابطه معنا داری دارد.

جدول ۷. میزان آماره t در خصوص فرضیه سوم

متغیر	تعداد نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
قاچاق کالا و گستردگی جرافیای مناطق مرزی	۷۰	۴/۹۱	۰/۶۰۸	۲۶/۳۵۳	۶۹	۰/۰۰۰

نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد که آزمون فوق با بیش از ۹۵ درصد اطمینان و ($p < 0/05$) معنادار است و میانگین نظرات اکثر پاسخ‌گویان بیش‌تر از حد متوسط است ($m = 4.91$). یعنی به احتمال بیش از ۹۵ درصد پدیده قاچاق کالا با گسترده‌گی جغرافیای مناطق مرزی رابطه معنا داری دارد.

جدول ۸. میزان آماره t در خصوص فرضیه چهارم

متغیر	تعداد نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
قاچاق کالا و ایجاد اخلال در نظام اقتصادی	۷۰	۴/۳۹	۰/۷۲۸	۱۵/۹۲۲	۶۹	۰/۰۰۰

نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد که آزمون فوق با بیش از ۹۵ درصد اطمینان و ($p < 0/05$) معنادار است و میانگین نظرات اکثر پاسخ‌گویان بیش‌تر از حد متوسط است ($m = 4.39$). یعنی به احتمال بیش از ۹۵ درصد پدیده قاچاق کالا با ایجاد اخلال در نظام اقتصادی رابطه معنا داری دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

از آنجایی که تامین امنیت عمومی، تحکیم نظم و اجرای قوانین و عدالت از مهم‌ترین ارکان ثبات و سلامت یک نظام سیاسی اجتماعی بوده و در کشور جمهوری اسلامی بخش عمده‌ای از این وظایف بر عهده نیروی انتظامی می‌باشد و تمامی تلاش‌ها و برنامه‌ها در این خصوص به گونه‌ای تنظیم می‌شود که اهدافی نظیر تامین نظم و استقرار و ایجاد امنیت عمومی بطور کامل محقق گردد، لذا با عنایت به اینکه در این تحقیق قاچاق کالا به عنوان یک ناهنجاری اجتماعی در نظر گرفته شده و برابر قانون نیز برای آن مجازاتی در چهارچوب شرایط و ضوابط خود تعیین گردیده بنابراین قاچاق کالا می‌تواند در مواردی به عنوان پدیده‌ای که امنیت عمومی را هدف قرار داده است ارزیابی گردد و مبارزه یا به عبارتی صحیح تری انجام یکسری اقدامات پیشگیرانه به منظور جلوگیری از انجام اینگونه اعمال مجرمانه می‌بایست در چهارچوب برنامه‌های مدون بصورت مستمر اجرا گردد.

قاچاق کالا به عنوان عاملی که بر تمامی جنبه‌های اجتماعی یک جامعه به شمار می‌رود، محسوب می‌گردد چرا که در زمینه‌های مختلف اجتماعی، بر امنیت مناطق مرزی امنیت ملی و امنیت عمومی در سطوح مختلف تاثیر سوء می‌گذارد.

در این حوزه باید توجه داشت که هرگونه تحرکی که زمینه واگرایی مرزنشینان را فراهم نماید سریعاً با واکنش مثبت دشمنان و معاندان ج.ا.ایران مواجه شده و زمینه‌های ایجاد ناآرامی و هرگونه نافرمانی مدنی از طریق رسانه‌های مختلف غربی به منظور اقناع سازی ایجاد خواهد شد، لذا مقوله قاچاق کالا که در نگاه اول به عنوان یک مشکل در اقتصاد به چشم می‌خورد توانمندی آن را داشته تا در قالب یک تهدید امنیتی کشور را در معرض خطر قرار دهد و این امر می‌تواند با تاثیرات سوء آن به صورت تدریجی ایجاد گردد و به آرامی زمینه معضلات امنیتی را در قالب استقلال طلبی و تشکیل کردستان بزرگ، همگرایی با گروهک‌های معاند کردی و... در پهنه جغرافیای مرزی غرب و شمال غرب کشور ایجاد نماید، بنابراین سیاست گذاری‌های صحیح اقتصادی و بازرگانی در قوانین مربوط به قاچاق کالا می‌تواند از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار باشد.

نتایج پدیده قاچاق کالا در ابعاد مختلف قابل ذکر و بررسی می‌باشد که به پاره‌ای از آنها اشاره می‌نماییم:

نتایج مربوط به تاثیرگذاری قاچاق کالا در بعد امنیت سیاسی

- افزایش این پدیده در مناطق مرزی باعث ناامنی آن مناطق و نیز تاثیرات سوء سیاسی در روابط با کشورهای هم مرز می‌گردد.
- تاثیرات قاچاق کالا در نهایت می‌تواند بر انعطاف‌پذیری نظام سیاسی لطمه وارد سازد.
- فساد در دستگاه‌های اداری و ایجاد فشار و نفوذ بر بخش‌های اثرگذار کشور را به دنبال دارد و همراهی این موضوع با حمایت‌های مالی ناشی از درآمدهای هنگفت قاچاق می‌تواند جریان‌ات مخالف نظام را در راستای ایجاد تفرقه و شکاف تهییج کند.
- درگیری‌های موجود بین پلیس و افراد قاچاقچی در مناطق مختلف مرزی گاه‌به‌گاهاً به بروز تنش‌ها و بحران‌هایی در مناطق مرزی تبدیل می‌شود (یاوری بافقی و همکاران، ۱۳۸۹: ۶۰۲؛ آبادینسکی، ۱۳۸۳: ۱۸۸).

نتایج مربوط به تاثیر گذاري قاچاق کالا در بعد امنيت اقتصادي

- قاچاق کالا از طريق افزايش هزينه‌هاي انتظامي و قضايي بيشتريين تاثير منفي را بر امنيت اقتصادي وارد مي‌سازد.
- مانعي براي توسعه مناطق مرزي در گير اين پديده بوده و از توسعه موزون کشور جلوگیری می‌نماید.
- اين موضوع با حاشيه‌هاي خود به معضل بيکاري در جامعه دامن مي‌زند.
- اين پديده را مي‌توان يکي از عوامل فقر و فاصله طبقاتي در ايران دانست.
- امنيت سرمايه‌گذاري در ايران را به مخاطره مي‌اندازد و موجبات فرار سرمايه از ايران را فراهم مي‌آورد.
- قاچاق کالا در مرزهاي خاكي و آبي کشور باعث بروز ناامني گردیده و مانع از توسعه سرمايه‌گذاري‌هاي داخلي، جلب سرمايه‌گذاري خارجي و در نتيجه توسعه اين مناطق که بخش عظيمي از خاک ايران را تشکيل مي‌دهند، می‌گردد.

نتایج مربوط به تاثیر گذاري قاچاق کالا در بعد امنيت اجتماعي

- تاثير منفي اين پديده بر جرايم ارتكابي قاچاقچيان در خلال انجام فعاليت قاچاق کالا جرايمي نظير قتل، سرقت و... را در پي خواهد داشت.
- احساس امنيت را در بين اقشار مختلف مردم به صورت منفي کاهش داده و اين امر را خدشه‌دار مي‌نماید.
- اين موضوع به عنوان يکي از عوامل عمده نا امني اجتماعي در ايران به شمار مي‌رود.
- اين پديده احساس تعلق افراد به جامعه را تهديد مي‌کند (ياوري بافقي و همکاران، ۱۳۸۹: ۶۰۲).

با عنایت به موارد مذکور، بپرامون قاچاق کالا و نیز فرضیه‌های این تحقیق می‌توان به این موضوع رسید که با توجه به اثرات این پدیده در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در جامعه قاچاق کالا بر تولید و باز تولید امنیت عمومی تاثیر دارد به این ترتیب که با افزایش میزان قاچاق کالا در کشور به همان اندازه امنیت عمومی در سطوح گوناگون در جامعه کاهش خواهد یافت و در خصوص فرضیه دوم تحقیق نیز بطور مستقیم این امر نظام اقتصادی و مالی کشور را تحت تاثیر خود قرار داده و با افزایش بیکاری و ایجاد رکود و ناهنجاری‌های اقتصادی در زمینه‌های تجاری

و بازرگانی و ... باعث وجود اخلال در نظام اقتصادی کشور شده و برنامه‌های اقتصادی دولت را با شکست مواجه می‌کند و این امر باعث ایجاد چالش‌هایی می‌گردد.

کنترل مقوله قاچاق کالا به نحوی که بتوان آن را به یک فرصت امنیتی، اقتصادی تبدیل نمود می‌تواند ضرورت این چنین پژوهش‌هایی را در پی داشته باشد، بدین معنی که با توسعه و گسترش بازارچه‌های مرزی ایجاد شده و تقویت و قانونمند نمودن فعالیت‌های جاری در مناطق مرزی بتوان با ایجاد فرصت‌های شغلی و راه کارهای مناسب اقتصادی ضمن اشتغال زایی تعداد زیادی از افراد ساکن آن مناطق که در حال حاضر به عنوان کوله بر مشغول هستند ضمن ایجاد انگیزه و تامین اقتصاد و معیشت این افراد زمینه همگرایی آحاد مردم مناطق مرزی را فراهم نمود و قادر بود بهره‌گیری از برخی از افراد شاغل اخبار و اطلاعات برون مرزی در خصوص دشمنان و معاندان نظام مقدس ج.ا.ایران را نیز کسب نمود.

لذا در این حوزه‌ها پیشنهاد می‌گردد :

۱- تجدید نظر در قوانین مربوط به حوزه قاچاق کالا و ارز و بالا بردن هزینه جرایم به مجرمان به نحوی که برای دیگران ایجاد بازدارندگی نماید.

۲- سیاست گذاری در حوزه‌های نهاد‌های امنیتی و لحاظ نمودن برخی از موضوعات اقتصادی، اجتماعی و... به عنوان پیشران‌های آسیب‌ها و تهدیدات امنیتی که می‌تواند توسط سرویس‌های اطلاعاتی رقیب و معاندین نظام به عنوان جرقه‌هایی نا آرامی‌های اجتماعی را در پی داشته باشند.

۳- دستگاه‌های مقابله‌ای کشور باید در تصمیم‌سازی برای مسئولان بالا دستی خود اهمیت و میزان تاثیر گذاری این پدیده را بر امنیت کشور به صورت کامل تحلیل و موضوعات و مصادیق بارز آن را ارائه نمایند.

۴- صرف مبارزه میدانی نیروی انتظامی با قاچاق کالا نمی‌تواند پاسخگو باشد، اگرچه در خصوص کشفیات اقدامات بسیار موثری در این نیرو صورت گرفته و شهدایی نیز در این حوزه تقدیم نظام مقدس ج.ا.ایران شده است و نیز با توجه به ایجاد پلیس امنیت اقتصادی توسط ناجا، سایر دستگاه‌های امنیتی و اطلاعاتی نیز باید در حوزه قاچاق کالا و جرایم بقه سفیدان به صورت قاطع ورود نموده و با همکاری دستگاه قضایی نسبت به شناسایی و کوتاه نمودن دست این افراد اقدام نمایند.

۵- سیستمی شدن ساز و کار گمرکات می‌تواند از موثرترین امور در حوزه کاهش قاچاق کالا

باشد، البته باید دید مسئولان دولتی تا چه حد تمایل به این اصلاحات داشته چرا که نزدیکان برخی از مسئولان دولتی که در جریان قاچاق و سایر موضوعات مجرمانه فعالیت داشته و دستگیر شده‌اند، نشان داد که در صورت عدم دستگیری این افراد فرآیندهای و رویه‌های اداری معیوب که نیاز به اصلاح داشتند، کماکان بدون تغییر به کار خود ادامه می‌دادند.

۶- بنابراین موضوع قاچاق کالا صرفاً یک مساله انتظامی نبوده بلکه یک مساله امنیتی به شمار می‌رود که می‌بایست به عنوان دستور کار اصلی سازمان‌ها و نهادهای اطلاعاتی و امنیتی قرار گرفته تا از این مقوله دچار غافلگیری در بسیاری از موارد نگردد.

فهرست منابع

۱. افتخاری، اصغر (۱۳۸۹). امنیت عمومی به مثابه فرهنگ، فصلنامه امنیت عمومی، سال اول، شماره ۵.
۲. بیابانی، غلامحسین، ستوده، مجتبی (۱۳۹۶). بررسی سازمان یافتگی قاچاق کالا و ارز در مرزهای جنوبی ایران، پژوهش نامه مطالعات مرزی، سال پنجم، شماره چهارم.
۳. پژوهشکده باقر العلوم (۱۳۹۱). تعاریف و مفاهیم امنیت.
۴. جابری انصاری، سعید (۱۳۹۶). قاچاق سازمان یافته؛ روزنامه اقتصادی ایران (جهان اقتصاد)، نسخه چاپ شده مورخه، ۱۳۹۶/۰۵/۳۰ بازیابی از درگاه اینترنتی <http://jahaneghtesad.com>.
۵. رزمان، علی (۱۳۹۶). "عوامل موثر جرم زادر ارتکاب جرم قاچاق کالا"، فصلنامه علمی - حقوقی قانون یار، دوره چهارم.
۶. رضاقلی زاده، مهدیه، حیدر زاده، سحر (۱۳۹۷). "قاچاق کالا و اشتغال در ایران"، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار) سال بیستم شماره دوم.
۷. رضوانی، سودابه و دریانورد، سیده وحیده (۱۳۹۱). لزوم اتخاذ سیاست جنایی افتراقی در مقابله با قاچاق سازمان یافته کالا و ارز؛ دوفصلنامه بررسی‌های حقوقی، سال سوم، شماره ۳، صص ۴۵-۷۹.
۸. روشندل، جلیل (۱۳۸۴). "امنیت ملی و نظام بین‌المللی"، تهران، انتشارات سمت.
۹. رومینا، ابراهیم (۱۳۹۲). "نقد تئوری تعرفه‌ای قاچاق کالا و ارائه نظریه جدید"، فصلنامه آفاق امنیت، سال پنجم، شماره هجدهم.
۱۰. زمانی، طویی، محسنی تبریزی، علیرضا، شاه محمدی، عبدالرضا (۱۳۹۹). "تبیین جامعه شناختی احساس نامنی اجتماعی و تأثیر آن بر نابدباری اجتماعی"، فصلنامه علمی امنیت ملی، سال دهم، شماره ۳۸.
۱۱. سایت رسمی ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز نهاد ریاست جمهوری (۱۳۹۱). "قاچاق کالا و اثرات آن بر اقتصاد".
۱۲. سرویس اقتصادی رویداد (۱۳۹۱). "اثرات سوء قاچاق کالا بر اقتصاد ایران"، قابل دسترس در سایت <http://ROYDAD.ECONOMIC.SERVICE>.
۱۳. سلیمی، صادق (۱۳۹۲). جنایات سازمان یافته فراملی؛ تهران: انتشارات صدرا، چاپ سوم.

- شعبانی، ناصر، پاشایی هولاسو، امیر(۱۳۹۵). "استحکام ساخت درونی نظام مقدس ج.ا.ایران در تعامل مردم و حکومت با رویکرد فازی"، فصلنامه امنیت ملی، سال ششم، شماره ۲۲.
۱۴. صیدی، مجید (۱۳۹۸). "بررسی عوامل اثرگذار بر قاچاق کالا و ارز" کنفرانس بین‌المللی بین‌رشته‌ای مطالعات در مدیریت و مهندسی.
۱۵. عبدالحمیدی، امیر(۱۳۸۹). "مطالعه و بررسی عوامل موثر بر قاچاق کالا در ایران"، فصلنامه نظم و امنیت انتظامی شماره سوم، سال دوم.
۱۶. فرجی راد، خدر، صمد زاده، حسن، تقی پور، حمید رضا، کوهی، نادر(۱۳۹۶). "شناسایی و تحلیل بسترهای نهادی قاچاق کالا"، پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، سال یازدهم، شماره اول (پیاپی چهل و یکم).
۱۷. قلی‌زاده، ابراهیم، علیپور، عباس، ذوقی بارانی، کاظم (۱۳۹۰). "علل و پیامدهای قاچاق کالا در ایران پس از انقلاب اسلامی"، فصلنامه دانش انتظامی، سال دوازدهم، شماره چهارم.
۱۸. کلانتری، محسن، قزلباش، سمیه، موسوی، سید احمد (۱۳۹۵). "تحلیل جغرافیایی قاچاق کالا در استان بوشهر"، پژوهش نامه مطالعات مرزی، سال پنجم، شماره اول.
۱۹. ماندل، رابرت(۱۳۷۹). چهره متغیر امنیت ملی، ترجمه پژوهشگرده مطالعات راهبردی، تهران، انتشارات پژوهشگرده مطالعات راهبردی.
۲۰. منصور فر، کریم (۱۳۷۴). "روشهای آماری" (چاپ یازدهم)، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۲۱. مرادیان، محسن (۱۳۸۸). "تهدید و امنیت(تعاریف و مفاهیم)"، تهران، انتشارات مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی.
۲۲. موسسه تحقیقات تدبیر اقتصاد (۱۳۹۱). "بررسی عوامل موثر بر قاچاق در ایران"، دسترس در سایت مربوطه.
۲۳. وزارت بازرگانی (۱۳۸۲). "عوامل مؤثر بر قاچاق کالاهای وارداتی و راهکارهای مبارزه با آن"، قابل دسترس در سایت <http://SID.ir>.
۲۴. وطن پور، علیرضا (۱۳۸۷). "قاچاق کالا و تاثیر آن بر امنیت اقتصادی کشور"، فصلنامه کارگاه، دوره ۲۳، شماره ۳.
۲۵. یآوری بافقی، امیر حسین، صالحی صدقیانی، جمشید، هاشمی، صدیقه السادات (۱۳۸۹). تعیین تاثیر قاچاق مواد مخدر بر امنیت جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال پنجم، شماره چهارم.

منابع لاتین

1. Bhagwati, Jagdish and Hansen, Bent (1971), “A Theoretical Analysis of Smuggling”, Massachusetts Institute of Technology, No. 75. - Bhagwati, Jagdish & Srinivasan, T.N. (1972), “Smuggling and International Trade Theory”, Massachusetts Institute of Technology, N: 93.
2. Calvani, Sandro (2002), “Addressing the Challenge to Security from Drug Traffcking and its Social and Economic Aspects”, at the OSCE – Thailand Conference on the Human Dimension of Security, Bangkok, 20 – 21 June.

